

İLLER BANKASI ve MAHALLİ İDARELER İLE OLAN İLİŞKİLERİ

Yrd. Doç. Dr. Nezih VARGAN

I. GİRİŞ

Günümüzde mahalli idare kuruluşları olan belediye, il özel idareleri ve köyler oldukça güncel olmasına rağmen bu kuruluşlarla yakın ilişkisi bulunan İller Bankası ve bu bankanın mahalli idareler ile ilişkilerinin kapsamı pek bilinmemektedir.

Bu makale söz konusu eksikliği giderebilmek için, İller Bankası'nın işlevlerini ve yapısını tanıtmak, bu bankanın mahalli idareler ile olan ilişkilerini genel hatları ile ortaya koyabilmek amacı ile yazılmıştır.

II. İLLER BANKASI'NIN KURULUŞU

İller Bankası, 13 Haziran 1945 tarihinde, Belediyeler Bankası yerine, köyler ve il özel idarelerini de kapsamına almak suretiyle, 4759 Sayılı Kanunla kurulmuştur.

Görüldüğü gibi İller Bankası'nın çekirdeği 1.11.1933 tarihinde 2301 Sayılı Kanunla kurulan ve 12 yıl faaliyette bulunan 15 Milyon kuruluş sermayeli Belediyeler Bankası'dır. Belediyeler için bir ban-

ka kurulması fikri ile ilk olarak, 3.4.1930 tarih ve 1580 Sayılı Belediyeler Kanunu'nun 131. maddesinde öngörülmüştür. Bu maddeye göre, her yıl belediye bütçesine konu gelirin % 5'inin ihtiyat akçesi olarak belediyelere ait bir banka kuruluncaya kadar hükümetin göstereceği bir bankaya yatırılması hükme bağlanmıştır. Üç yılı aşkın bir hazırlık döneminden sonra, belediyelerin imar işleri ile uğraşmak ve mali kaynak yetersizliği çeken belediyelere ihtiyaçları olan krediyi sağlamak amacıyla Belediyeler Bankası kurulmuştur.

Belediyeler Bankası, İller Bankası haline dönüşüncüye kadar hizmet verdiği 1933-1945 yılları arasında, o yılların zor şartlarına rağmen(x) başarılı olmuştur. Ancak, Belediyeler Bankası'nı genişletmek ve kapsamına köyleri ve il özel idarelerini de katmak yararlı görülmüştür. Bu sayede, mali ve teknik imkânların birleştirilmesi suretiyle elde edilen olumlu çalışmaların daha geniş kapsamlı ve daha verimli olacağı düşünülmüştür (1). Böylece, yukarıda belirtilen gelişmeler sonucu 13.6.1945 tarihinde bugün ülkemiz ekonomisine başarılı çalışmaları ile önemli katkılarda bulunan İller Bankası kurulmuştur.

III. İLLER BANKASININ GÖREVLERİ

4759 Sayılı İller Bankası Kanunu'na göre İller Bankası'nın görevleri şunlardır;

1. İl özel idareleriyle belediye ve köylerin ve bu idarelerin kuracakları birliklerin ve bağlı idare ve kurumların yapacakları mahalli kamu hizmetleriyle ilgili tesisleri, yapıları ve diğer işleri vücud getirmelerini kolaylaştırmak; şehir, kasaba ve köylerin kuruluş ve imarı yolundaki plân ve programların gerçekleştirilmesini desteklemek amacıyla bunlara kredi sağlamak,

2. Bu idare ve kurumların istemleri üzerine harita, plân, proje, keşif ve etütleri yapmak veya yaptırmak, vücuda getirecekleri tesis ve yapılardan mahallince yaptırılmasına imkân olmayan veya Banka tarafından toplu olarak yaptırılmasında fayda bulunanları kabül edilecek ana programlar içinde meydana getirmek,

(*) Ülkemiz söz konusu yıllarda, iktisadi buhran ve İkinci Dünya Savaşının doğurduğu sıkıntılarla mücadele etmek durumunda idi.

(1) 29.7.1944 tarihinde T.B.M.M.'ne sunulan «Mahalli İdareler İmar Bankası» kanun tasarısının gerekçesi, T.B.M.M. Tutanak Dergisi, Dönem: VII, C. 18, T.2, Birleşim 73. Söz konusu kanun tasarısı Bütçe Komisyonunda «İller Bankası» ismini almıştır.

3. Bankadan alınan kredilerle yapılan işlerin isteme ve imkâna göre fenni nezaret ve denetlemesini üzerine almak,

4. Bu idare ve kurumlara gerekli olacak makine, aletler ve edevat, gereç ve eşyadan temin edebileceklerini bu idare ve kurumlara satmak veya kiralamak,

5. Bu idare ve kurumların Banka aracılığıyla sigorta ettirmek isteyecekleri menkul ve gayrimenkul malları sigorta ettirmek,

6. Tüzüğünde izin verilecek banka işlerini yapmak,

7. Yukarıda yazılı ödevleri yapmak üzere, her türlü araç ve malzeme temin etmek ve bu işler için gerekli tesisleri doğrudan doğruya veya ortaklık suretiyle vücuda getirmek, bu konuda yapılacak işlere, gerekli görülürse, ortaklık etmek,

İller Bankası'nın bu temel görevleri dışında kendi kanun ve tüzüğünde yazılı diğer görev ve yetkilerini de şöylece özetleyebiliriz(3);

1. Banka çalışmalarını, beşer yıllık dönemlere ayrılan uzun vadeli ana programlar çerçevesinde yıllık iş ve plasman programlarıyla düzenlemek ve yürütmek,

2. Kendi adına ve hesabına veya ödenekleri bütçelerinden verilmek şartıyla mahalli idareler hesabına teknik elemanlar yetiştirmek üzere öğrenci okutmak ve yabancı memleketlere öğrenci ve stajyer göndermek,

3. Aynı amaçla, Milli Eğitim Bakanlığı'ndan izin almak şartıyla meslek kursları açmak,

4. Kendi kanun ve tüzüğünde yazılı görev ve amaçların sağlanması ve mahalli idarelerin kuruluş, yapı, imar, tezyin ve sağlık işlerinin kolaylıkla yapılmasını sağlamak için gerekli bilgileri vermek, yol göstermek ve bu idarelerin yaptıkları faydalı iş ve teşebbüsleri yaymak üzere dergi, kitap ve saire yayımlamak,

5. Mahalli idarelere, açıldığı tarihten itibaren bir yıl içinde kapatılmak şartıyla kısa vadeli avans vermek,

6. Kendi mensuplarına teminat mukabilinde üç maaşa kadar kredi açmak,

(3) Ziya Çoker, İller Bankası ve Mahalli İdareler, Ankara, 1986, s.8

7. Tam karşılıklı veya Bankanın amacına giren işlerle ilgili hususlar için yönetim kurulunca belirtilecek karşılıklar üzerine akreditifler açmak,

8. Tevdiat kabul ve verilen kıymetleri muhafaza etmek, hava- le ve mahsup işleri yapmak ve senet tahsil etmek,

9. Gerçek ve tüzel kişiler adına esham ve tahvilat alım ve satımı ve kuponların tahsili işlerini yapmak,

10. Şube ve muhabiri bulunan ve Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın şubesi veya muhabiri bulunmayan yerlerde mahalli idarelerin veznecilik işlerini görmek,

11. Belediyelerin Banka kefaletini taşıyan senetlerini iskonto ettirmek ve senet reeskonte ettirmek.

IV. İLLER BANKASI SERMAYESİ ve KAYNAKLARI

Banka'nın sermayesi başlangıçta 100 milyon lira olarak belirlenmiştir. Ancak, her yıl biraz daha artan kalkınma ve imar hareketlerini izlemek, ortaklara daha geniş ölçüde kredi vermekle beraber, gerekli teknik yardımları da sağlamak amacı ile (4), kuruluş kanununun verdiği yetkiye istinaden, Bankalar Kurulu Kararı ile Banka Sermayesi, 1949'da 200 milyon'a, 1954'de 300 milyon'a, 1959'da 600 milyon'a, 1968'de 1.200.000.— TL'na, 1975'te 2 milyar'a, 1981 yılında ise 2480 Sayılı Kanunla 20 milyar'a çıkarılmıştır.

Bankanın sermayesi şu kaynaklardan toplanmaktadır;

1. İl Özel idareleriyle belediyeler yıllık gelirleri tahsilatının % 5'ini İller Bankası'na vermektedirler. Bütçeden yapılan yardımlarla her türlü istikraz ve bağışlar yıllık gelir kavramının kapsamı dışında kalmaktadır. Ayrıca, Hazine tarafından tahsil olunarak İller Bankası aracılığıyla il özel idarelerine ve belediyelere dağıtılan vergi payları da, bu idarelerin sürekli gelirleri arasında yer almasına rağmen, İçişleri Bakanlığınca bağış niteliğinde sayılmış ve ortaklık payları hesabının dışında tutulmuştur (5).

2. İl özel idareleriyle belediyeye bağlı tüzel kişiliği haiz olan veya olmayan ve katma bütçeli idare ve kurumların ve birliklerin

(4) Nuri Tortop, Mahalli İdareler, Gözden Geçirilmiş Üçüncü Baskı, Ankara, 1988, s. 292.

(5) Halil Nadaroğlu, Mahalli İdareler, 3. Baskı, İstanbul, 1986, s. 365.

bağlı buldukları idare bütçelerine intikal etmeyen gelirlerinden gelir vergisi çıktıktan sonra kalan safi kazançların % 5'i.

3. Bankanın yıllık safi kazancından 4759 Sayılı Kanun'un 19. maddesi gereğince köy idareleri sermaye payı olarak ayrılacak % 30 lar

4. Bütçeden veya her hangi bir yerden yapılacak her türlü yardımlar

5. Belli bir tahsis yeri gösterilmeksizin veya sermayeye katılmak üzere yapılacak bağışlar

6. Özel kanunlarla banka sermayesine eklenmek üzere sağlanacak para ve mallar

V. İLLER BANKASININ GELİRLERİ ve KÂRIN DAĞITIMI

İller Bankası'nın öz kaynak gelirleri şu başlıklar altında toplanabilir;

1. Alınan Faiz ve Komisyonlar: Bu gelirler, ortak idarelere açılan kredilerin faizlerinden ve kefalet dolayısıyla alınan komisyonlardan oluşmaktadır. Ayrıca, ortak idarelerin tahkim edilen borçlarından dolayı tahakkuk eden faizler de bu bölümde gösterilmektedir. Bu gelir türü, Banka'nın en önemli gelir kaynağını oluşturmaktadır. Örneğin, faiz ve komisyon gelirlerinin tüm gelire oranı, 1970 yılında % 84, 1975 yılında % 78, 1980 yılında % 51, 1985 yılında ise % 68 olmuştur (6).

2. Tahvil ve Hisse Senedi Gelirleri: Bu gelirlerin tüm gelir toplamı içindeki payı 1970 ve 1985 yılları arasında % 1 ve % 2 arasında kalmıştır.

3. Banka Hizmetleri Geliri: Bu gelirler arasında T.C. Merkez Bankasındaki kanuni karşılıkların faizleri, diğer bankalardan alınan faizler, ticari kredi faizleri ve bankacılık hizmetleri dolayısıyla alınan komisyonlar bulunmaktadır. Bu gelir türünün tüm gelire oranı, 1970 yılında % 1,7, 1975 yılında % 6,4, 1980 yılında % 11,6, 1985 yılında ise % 5,9 olmuştur (7). İller Bankası, görevlerinin niteliği gereği teknik hizmetlere ve yatırımlara ağırlık verdiği için ban-

(6) Çoker, Age. s. 68

(7) Age. s. 70.

kaçılık hizmetleri yönünden kayda değer bir gelişme göstermemiştir. Kuruluşundan bugüne kadar, sadece Ankara'da bulunan Genel Müdürlük Binası içinde bulunan tek bir şube ile bankacılık hizmetlerini yürütmeye çalışmıştır.

4. Banka İştiraklerinden Gelen Kâr: İller Bankası'nın ortak olduğu Simel, T.C. Turizm Bankası, Güven Türk Sigorta A.Ş., Niğde Beton Sanayi ve Ticaret A.Ş., Mardin Asbest Boru Sanayi ve Ticaret A.Ş. ve Doğusan Boru Sanayi ve Ticaret A.Ş. gibi kuruluşlardan gelen kârlar bu gelir bölümünü oluşturmaktadır. Bu gelir türünün tüm gelire oranı 1970 yılında % 1,9, 1975 yılında % 1,5, 1980 yılında % 7,1, 1985 yılında ise % 2,4 olmuştur (8).

5. Diğer Muhtelif Kârlar: Malzeme satışı ile makine ve sondaj çalışmalarından elde edilen kârlardan oluşur. Tüm gelire oranı 1970-1985 yılları arasında % 10 ila % 28 arasında değişmiştir.

Bu gelirlerden, yatırımlara ve Banka'nın cari masraflarına ayrılan kısmının dışında kalan tutar banka kârını oluşturmaktadır. Banka'nın her yıl bilançoya göre tahakkuk eden gayri safi kârından masraflar çıkarıldıktan sonra geri kalan miktar şöyle dağıtılmaktadır. % 10 Adi İhtiyat, % 5 Olağanüstü İhtiyat, % 5 Bir'er aylık miktarını geçmemek üzere 3659 Sayılı Kanun hükümlerine göre verilecek memur ve hizmetliler ikramiyesine, % 30 Köy Sermaye Payına, % 50 Köylerin kalkınma ve gelişmesine dağıtılır. Görüldüğü gibi banka kârının % 80'i tamamen köy sermaye payları ile köylerin kalkınmasına ayrılmaktadır.

VI. İLLER BANKASI'NIN MAHALLİ İDARELER İLE OLAN İLİŞKİLERİ

1. Belediyeler İle Olan İlişkileri

2380 Sayılı Belediyeler ve İl Özel İdarelerine Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun ve bu kanunda yapılan en son değişiklik (3239 S.Kanunla) gereği, genel bütçe vergi gelirleri tahsilat toplamı üzerinden Belediyelere % 9,25 oranında pay verilecektir. İller Bankasında toplanacak toplam % 9,25 lik Belediyeler payının % 6'sı son nüfus sayımına göre İller Bankası aracılığıyla belediyelere dağıtılacaktır. Bu dağıtımda büyük şehir be-

(8) Age. s. 69.

diyeleri nazara alınmayacaktır. Ancak bu sonuncuların bulunduğu il merkezindeki genel bütçe vergi gelirleri tahsilat toplamı üzerinden büyük şehir belediyeleri için % 5 oranında bir pay ayrılacaktır.

İller Bankasında toplanacak % 9,25 lik belediyeler payının genel bütçe vergi gelirleri tahsilat toplamının % 3'üne karşılık gelen miktarı Belediyeler Fonunda toplanacaktır. Bu fondan nüfus durumuna bakılmaksızın, İller Bankasının yatırım programında bulunan ve DPT'den geçmiş olan alt ve üst yapı tesisleri ve bunlara ait projelerin finansmanını sağlamak için tahsiste bulunulacaktır (9). Bir başka deyişle, belediyeler fonundan, İller Bankasının yıllık yatırım programında bulunan belediyelerin harita, imar plânı, kanalizasyon, içme suyu, çeşitli yapı ve tesisler ve benzeri işlere ait plân ve projeleri için tahsis yapılmaktadır.

İller Bankasında toplanacak % 9,25 lik paydan geriye kalan % 0,25 lik pay ise Mahalli İdareler Fonuna aktarılacak ve bu fona gelen diğer kaynak olan genel bütçe vergi gelirleri tahsilat toplamının % 0,30'una karşılık gelen ve il özel idarelerine ait paylardan alınan tutarla birleşecektir. Böylece Mahalli İdareler Fonu, genel bütçe vergi gelirleri tahsilat toplamının % 0,55'i oranında bir güce sahip olacaktır. Bunun % 0,40'ı İçişleri Bakanlığı, % 0,15'i ise Bayındırlık ve İskân Bakanlığı emrine verilmekte ve mahalli idareler için kullanılmaktadır. Sözümlü ettiğimiz Mahalli İdareler Fonunda toplanan paranın % 80'i belediyeler için ayrılmaktadır. Yönetmeliğe göre (10), bu fondan nüfusu son nüfus sayımına göre, 25.000'in altında olan belediyeler yararlanabilecektir. Bu yardımın temel amacı, bazı belediye hizmetlerinin yapılabilmesi için, belediyeleri teşvik etmektedir. Bu yüzden, fondan yardım isteyen belediyenin, hizmetin en az % 30 unu kendi maddi imkânlarıyla yürütebilecek güçte olması istenmektedir. Yardım yapılacak projenin keşif tutarı da yardım yapılmasını sınırlayıcı başka bir husustur. Yardım, proje keşif tutarı 50 milyon lirayı geçmeyen hizmet ve yatırımlar için yapılabilir. Projenin toplamı 50 milyon lirayı geçiyorsa, belediyenin fondan yukarıdaki esaslar dahilinde yapılacak yardımın dışında kalan kısmını kendi imkânları ile tamamlayacağını taahhüt etmesi ve belgelendirmesi gerekmektedir.

(9) R.G. 18641, 20 Ocak 1985.

(10) Mahalli İdareler Fon Yönetmeliği, R.G. 18520; 19 Eylül 1984.

Belediyeler, Mahalli İdareler Fonundan Őu hizmetler için yardım isteyebilirler. Belediye hizmet binası, fırın, un değirmeni, hamam, kaplıca, plaj tesisleri, düğün ve nikah salonu, hal, pazaryeri, dükkân,otel, motel, gazino, mokamp, umumi helâ, mezarlık tesis ve tanzimi, belediye parkı, koruluk, fidanlık tesis, okuma odası, kitaplık, spor tesisleri, akaryakıt, patlayıcı madde deposu, mezbaha, garaj ve otopark yapımı.

Bu sayılan işlerden yalnız bir işe yardım yapılabileceği hususunun yanısıra, yardım konusu hizmet için gerekli arsayı belediyeler kendi imkânları ile sağlamak zorundadır. Ayrıca yardım yapılan hizmet tamamlanmadan, aynı belediyenin ikinci bir hizmet konusunda yardım talebi karŐılanmaz.

İçişleri Bakanlığı tarafından Mahalli İdareler Fonundan belediyelere yapılan bu yardımlardan başka, Bayındırlık ve İŐkân Bakanlığı da belediyelere kamulaŐtırma (yol, meydan, yeŐil alan, otopark, fuar ve mesire yeri, açık pazar yeri, ocuk bahçesi, tarihi ve turistik eserlerin ve anıt çevrelerinin açılması gibi hizmetler için) ve düzenleme hizmetleriyle (tretuvar, bordür, anıt kaidesi ve çevresi vs. gibi) ilgili yardım yapmaktadır.

İller Bankası, yukarıdaki fonksiyonunun yanısıra belediyelere programa giren işlerde uzun ve orta vadeli kredi vermektedir. Bu kredilerin süresi en çok 25 yıl olabilmektedir. Ayrıca, yarım kalmıŐ yapı işleri, acil içme suyu ve kanalizasyon gibi işler için de acil işler kredisi vermektedir. Belediyeler İller Bankasından, senesi içinde ya da en çok iki yıl içinde ödeyebilmek kaydıyla kısa vadeli avans kredisi de isteyebilmektedirler. Bütün bu kredilerin taksitleri, İller Bankasınca belediyelere gelen paylardan mahsup edilmekte, kalan belediyelere dağıtılmaktadır.

İller Bankası'nın belediyelere götürdüğü diğer bir hizmette, belediyelerin aldıkları bazı mal ve malzemeler için kefalette bulunmaktadır. Belediyelerin İller Bankasından, nüfuslarına göre her ay aldıkları hisseler karşılık tutulmak suretiyle, aldıkları mal veya malzeme için kefalet talebinde bulunmaları mümkündür. Genellikle otobüs, minibüs, kamyon vb. taŐıt araçları ile dozer, arazz, ekskavator, vidanjör vs. gibi iş makinelerinin alımı sırasında kefalet kredilerinin kullanıldığı görülmektedir.

İller Bankası belediyelere sigortacılık hizmeti de yapmaktadır. Daha öncede belirtildiği gibi İller Bankası'nın ortak olduğu Őirket-

lerden biri de Güven Türk Sigorta A.Ş.'dir. İller Bankası bu şirketin aynı zamanda ajanı olarak belediyelerin tesis, araç, malzeme ve binalarının sigortalanmasını sağlamaktadır. Bu nedenle yangın, kaza ve nakliyat sigortalarından dolayı meydana gelen tazminatları da belediyelere ödemektedir.

İller Bankası'nın Eskişehir İli Belediyeleri İle Olan İlişkisi

İller Bankası'nın yurt sathına yayılmış bölge müdürlüklerinden biri de Eskişehir'dedir. Eskişehir'de bulunan 4. Bölge Müdürlüğü'ne bağlı olarakta Bilecik, Kütahya ve Afyon illeri bulunmaktadır (Diğer bölge müdürlükleri ve bağlı iller için bkz. Tablo I). Genel bütçe vergi gelirlerinden belediyelere dağıtılan paylar bölge müdürlüklerince değil, Ankara'da bulunan Genel Müdürlükçe yapılmaktadır. Yukarıdaki bölümde bahsedilen diğer görevler ise bölge müdürlüğü ve bağlı belediyeler arasında sürdürülmektedir.

TABLO I

Bölge Adı	Bölge Merkezi	Bölgeye Dahil İller
1. Bölge	İstanbul	İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Tekirdağ, Kırklareli, Edirne
2. Bölge	Bursa	Bursa, Balıkesir, Çanakkale
3. Bölge	İzmir	İzmir, Denizli, Aydın, Manisa, Muğla, Şuşak
4. Bölge	Eskişehir	Eskişehir, Afyon, Bilecik, Kütahya
5. Bölge	Antalya	Antalya, Isparta, Burdur
6. Bölge	Konya	Konya, Niğde
7. Bölge	Ankara	Ankara, Bolu, Çankırı, Çorum
8. Bölge	Adana	Adana, İçel, Hatay
9. Bölge	Kayseri	Kayseri, Kırşehir, Yozgat, Nevşehir
10. Bölge	Gaziantep	Gaziantep, K. Maraş, Adıyaman, Urfa
11. Bölge	Diyarbakır	Diyarbakır, Siirt, Mardin
12. Bölge	Elazığ	Elazığ, Malatya, Tunceli, Bingöl
13. Bölge	Van	Van, Muş, Bitliş
14. Bölge	Erzurum	Erzurum, Erzincan, Kars, Ağrı
15. Bölge	Sivas	Sivas, Tokat
16. Bölge	Samsun	Samsun, Sinop, Amasya, Ordu
17. Bölge	Trabzon	Trabzon, Giresun, Gümüşhane, Rize, Artvin
18. Bölge	Kastamonu	Kastamonu, Zonguldak

Eskişehir İlinde mevcut merkezle birlikte 21 belediyeye İller Bankası hizmet götürmektedir. Çeşitli yatırımlar için değişik vadelerle Eskişehir Belediyelerinin almış oldukları krediler ve konuları Tablo II'de gösterilmiştir (İller Bankası 4. Bölge Müdürlüğünden 1986 ve 1987 yılları dökümü alınabilmektedir).

TABLO II

Sıra	Belediye Adları	1986 (TL.)	1987 (TL.)
1	Merkez	1.922.231.000.— 1.722.000.000.—(K) 190.000.000.—(Y) 10.000.000.—(İ)	2.866.510.000.— 1.996.000.000.—(K) 585.000.000.—(İ) 285.000.000.—(Y)
2	Alpu	—	—
3	Beylikova	—	—
4	Bozan	—	—
5	Çifteler	323.241.000.— 116.000.000.—(Y) 207.000.000.—(İ)	90.283.000.—(İ)
6	Çukurhisar	—	—
7	Günyüzü	6.586.000.—(İ)	15.000.000.—(İ)
8	Hanköy	—	—
9	İnönü	—	—
10	Kayakent	3.759.000.—(İ)	3.759.000.—(İ)
11	Kaymaz	—	—
12	Kırka	5.859.000.—(İ)	81.179.000.—(İ)
13	Mahmudiye	—	—
14	Gümele	80.761.000.—(Y)	—
15	Mihallıççık	—	—
16	Sarıcakaya	5.702.000.—(Y)	135.226.000.—(Y)
17	Seyitgazi	47.103.000.—(Y)	91.358.000.—(Y)
18	Sivrihisar	19.442.000.—(İ)	70.000.000.—(İ)
19	Muttalip	—	—
20	Dümrek	—	—
21	Gümüşkonak	10.015.000.—(İ)	10.532.000.—(İ)
	Yekün	2.424.699.000.—	3.363.847.000.—

Tablo ile ilgili Not : K= Kanalizasyon, Y= Yapı İşleri, İ= İçme-suyu anlamındadır.

Eskişehir İli Belediyelerinin İller Bankasından almış olduğu acil yardım kredilerinin belediyeler arasındaki dağılımı ve kullanım yerleri ise aşağıdaki Tablo III'de gösterilmiştir. (Acil yardım kredilerinin son durumu 1985, 1986 ve 1989 yılları itibariyle elde edilebilmiştir.)

TABLO III

Sıra	Belediye Adları	1985 (TL.)	1986 (TL.)	1987 (TL.)
1	Merkez	—————	—————	—————
2	Alpu	1.000.000.—	—————	4.000.000.—(İ)
3	Beylikova	—————	—————	—————
4	Bozan	1.000.000.—	—————	—————
5	Çifteler	1.000.000.—	1.000.000.—(Y)	—————
6	Çukurhisar	1.000.000.—	1.000.000.—(Y)	3.000.000.—(İ)
5	Çifteler	1.000.000.—	1.000.000.—(Y)	—————
7	Günyüzü	—————	3.000.000.—	5.000.000.—
			2.000.000.—(İ)	3.000.000.—(K)
			1.000.000.—(Y)	1.000.000.—(İ)
				1.000.000.—(Y)
8	Hanköy	—————	—————	—————
9	İnönü	—————	—————	—————
10	Kayakent	1.000.000.—	5.000.000.—(İ)	3.000.000.—
				2.000.000.—(K)
				1.000.000.—(Y)
11	Kaymaz	1.000.000.—	1.000.000.—(Y)	—————
12	Kırka	1.000.000.—	1.000.000.—(Y)	—————
13	Mahmudiye	1.000.000.—	5.000.000.—	3.000.000.—(İ)
			2.000.000.—(K)	
			2.000.000.—(İ)	
			1.000.000.—(Y)	
14	Gümele	1.000.000.—	3.000.000.—	3.000.000.—
			2.000.000.—(K)	2.000.000.—(K)
			1.000.000.—(Y)	1.000.000.—(Y)
15	Mihalıççık	1.000.000.—	1.000.000.—(Y)	5.000.000.—
				4.000.000.—(K)
				1.000.000.—(Y)
16	Sarıcakaya	1.000.000.—	3.000.000.—	4.000.000.—(İ)
			2.000.000.—(K)	
			1.000.000.—(Y)	

17	Seyitgazi	1.000.000.—	1.000.000.—(Y)	3.000.000.—(İ)
18	Sivrihisar	1.000.000.—	3.000.000.—	3.000.000.—
			2.000.000.—(K)	2.000.000.—(K)
			1.000.000.—(Y)	1.000.000.—(Y)
19	Muttalip	1.000.000.—	—————	—————
20	Dümrek	1.000.000.—	3.000.000.—	4.000.000.—
			2.000.000.—(K)	3.000.000.—(K)
			1.000.000.—(Y)	1.000.000.—(Y)
21	Gümüşkonak	—————	2.000.000.—(İ)	3.000.000.—(İ)
	Yekün	15.000.000.—	33.000.000.—	43.000.000.—

Tablo ile ilgili Not : 1985 yılı acil yardım kredilerinin tamamı yapı için alınmıştır. K= Kanalizasyon, Y= Yapı İşleri, İ= İçmesuyu anlamında kullanılmıştır.

2. İl Özel İdareleri İle Olan İlişkileri

2380 Sayılı Belediyeler ve İl Özel İdarelerine Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkındaki Kanun'da 3239 Sayılı Kanunla yapılan değişiklik, genel bütçe vergi gelirleri tahsilat toplamı üzerinden il özel idarelerine % 1,70 oranında pay verilmesini öngörmüştür. Bu payın % 1,40'ına karşılık gelen bölümünün % 80'ni İller Bankası tarafından İçişleri Bakanlığı'nca belirlenecek son genel nüfus sayımı sonuçlarına göre il özel idarelerine dağıtılır. % 20'si ise İller Bankasında, il özel idareleri için harcanmak üzere İçişleri Bakanlığı emrinde toplanır.

% 1,70 oranındaki paydan % 1,40 çıktıktan sonra geriye kalan % 0,30 oranındaki pay ise önceki bölümde sözü edildiği gibi İçişleri Bakanlığı ile Bayındırlık ve İskân Bakanlığı emrinde olmak üzere İller Bankasında açılan «Mahalli İdareler Fonu» hesabına yatırılır.

Mahalli İdareler Fonunun %20'si ise il özel idarelerine ve köylere yardım yapılmak üzere İçişleri Bakanlığı ile Bayındırlık ve İskân Bakanlığı emrinde kullanılır(x). İçişleri Bakanlığı emrinde toplanan özel idarelere ait payların kullanımı il özel idareleri fon yönetmeliğine uygun olarak yapılmaktadır (11). Buna göre özel idare fonundan yapılacak hizmet ve yatırımlar şunlardır;

(*) Bu fonun % 80'ninin belediyelere ait olduğu ve fondaki paranın kullanım esasları daha önceki bölümde belirtilmiştir.

(11) R.G. 18520; 19 Eylül 1984.

— Tarım ve hayvancılıkta üretimin arttırılmasını, tarımda sanayinin gelişmesini sağlayacak nitelikteki yatırımlar.

— Kültür vel turizmin gelişmesine yönelik yatırım ve hizmetler,

— En az 100 ortaklı anonim şirketlere iştirakler,

— Fakir öğrenciler için yurt yapımı, onarımı, tefriş ve işletilmesi,

— Hizmet binaları ile lojman satın alma ve yaptırılması,

—Mahalli idareler personeli eğitim tesisleri yapımı, onarımı, tefrişi ve işletilmesi ile ilgili hizmetler,

— Düşkünler evi,

— İl ve ilçe belediye hudutları dışında yapılacak spor tesisleri.

İller Bankası ayrıca, il özel idarelerince yapılmasında zaruri ihtiyaç duyulan işler için, kısa vadeli avans kredisi ve kefalet suretiyle de, banka programında olmayan işlerin finansmanını sağlar.

3. Köy İdareleri İle Olan İlişkileri

İller Bankası'nın görevleri sayılırken üç tür mahalli idare birimi arasında herhangi bir ayırım yapılmadığına göre, bankanın bütün görevleri, ortak idarelerin hepsi için geçerli bulunmaktadır. Ancak uygulamada, örneğin köylerin imarı konusunda İller Bankası'nın kanunda belirtilen görevlerini yerine getirmediğini de söyleyebiliriz. Bununla birlikte, köylerin imar durumu ile bankanın ilgilenmemesi bu hizmetlerin hiç yapılmadığı anlamına da gelmemelidir. Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü köylerle ilgili pek çok hizmetlerinin yanında İller Bankası'nın görevleri arasında sayılan içmesuyu, kanalizasyon, elektrik gibi hizmetlerinde sorumluluğunu almıştır. Bu açıdan bu hizmetlerin bir sorumlusu vardır ve İller Bankası'nın bu hizmetleri köylerde yürütme zorunluluğu yoktur (12).

Daha önce de belirtildiği gibi köy idareleri İller Bankasına ortak olmalarına rağmen banka sermayesine katkıları, banka net kârından ayrılan % 30 paylarla yapılmaktadır. İller Bankası'nın köylerle olan ilişkilerinde en önemli konuyu, banka net kârından ayrılan % 50 oranındaki payların köylere yardım şeklinde dağıtılması oluşturmaktadır. İller Bankası kârından köyler için ayrılan yar-

(12) Çoker, Age. s. 200.

dımlardan kaç köyün yararlanması gerektiği her yıl toplanan İller Bankası Genel Kurulunda kararlaştırılmaktadır. Hangi köylerin ne miktar yardım alacağı veya ne yapılacağı Banka Yönetim Kurulunca İmar ve İskân Bakanlığı talimatına göre belirlenmektedir. Kanun, bu paraların hangi amaçla kullanılması gerektiğini de belirlemiştir. Buna göre paranın kullanım yeri seçilirken, bu pay ile sağlanacak akarların mümkün olduğu kadar köylüce üzerinde imece suretiyle çalışılabilecek türden olmasına dikkat edilecektir.

Bu yardımların köylerimizdeki kullanım alanları ise genellikle şu konularda yoğunlaşmaktadır: Çok amaçlı köy konağı (hem resmi muhtarlık binası hem de bazı bölümleri sosyal ve ekonomik ihtiyaçlar için kullanılmak üzere yapılan binalar), Turistik tesisler, değirmen yapımı, köy ürünlerini değerlendirecek ve köy kalkınmasına katkıda bulunacak mandıra, peynir imalathanesi, halı dokuma atölyesi, halıcılık kurs binası, salça ve konserve evi gibi tesisler.

Ayrıca, İller Bankası köy idarelerine de diğer idarelere olduğu gibi uzun ve kısa vadeli krediler ile acil işler kredisi verebilmektedir.

VII. SONUÇ

İller Bankası özellikleri yönünden dünyada tam bir örneği olmayan ancak bir çok yabancı ülkenin bile örnek almak istedikleri, kendi koşullarımız içinde kurduğumuz bir mahalli idareler bankasıdır. Başta belediyelerimiz olmak üzere İl özel idarelerimiz ve köylerimiz ile kısaca mahalli idarelerimizle yakın ilişkileri olan ve bu ilişkiler sonucu mahalli idarelere önemli yararlar sağlayan bir kuruluştur.

Genel bütçe vergi gelirleri tahsilat toplamı üzerinden mahalli idarelere verilecek paylara aracılık yapmasının yanısıra, bu kuruluşlara kredi imkânları yaratan, teknik yardım yapan, ayrıca oluşturulan fonları bünyesinde toplayan ve yönetmeliklerine uygun kullanıma gibi fonksiyonları olan bir bankadır.

Bu bankanın görevlerini her geçen gün daha mükemmel ve eksiksiz yapabilmesi için gelir kaynaklarının da hizmet gelişimine paralel artırılması gereği açıktır.

Çalışmanın başında da belirtildiği gibi az bilinen ama mahalli idareler ile önemli ilişkileri olan bir kuruluştur. Bu çalışmada söz

konusu ilişkilere genel hatları ile ışık tutulmak istenmiştir. İlişkilerin Türkiye genelinde yıllar itibariyle parasal boyutları ve kullanım yerleri ve şekli çok geniş ve ayrı bir çalışma konusunu oluşturacağından çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur.

Mahalli idarelerin karar organlarını oluşturan kişilerin mensubu buldukları kuruluş ile yakın ilişkisi olabilecek böyle bir bankayı çok iyi tanımalarının, İller Bankası'ndan yeterince yararlanılması sonucunu da beraberinde getireceği kuşkusuzdur.